

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه هنر اصفهان
دانشکده هنر های تجسمی
گروه صنایع دستی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته صنایع دستی گرایش پژوهش

بررسی تطبیقی نگارگری ایران و فرانسه
(در سده های میانه)

استاد راهنما:

دکتر قباد کیانمهر

استاد مشاور:

دکتر علی رضا خواجه احمد عطاری

پژوهشگر:

معصومه ترکی باغبادرانی

شهریور ماه ۱۳۹۰

اظهارنامه دانشجویو:

موضوع پایان نامه :

استاد راهنما: دکتر قباد کیانمهر

اینجانب معصومه ترکی باغبادرانی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته صنایع دستی گرایش پژوهش دانشکده هنر های تجسمی دانشگاه هنر اصفهان به شماره دانشجویی ۸۸۱۱۳۰۹۱۰۳ گواهی می نمایم که تحقیقات ارائه شده در این پایان نامه توسط شخص اینجانب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده مورد تأیید می باشد و در موارد استفاده از کار دیگر محققان به مرجع مورد استفاده اشاره شده است. به علاوه گواهی می نمایم که مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری ارائه نشده است و در تدوین متن پایان نامه چارچوب مصوب دانشگاه هنر اصفهان را به طور کامل رعایت کرده ام.

امضاء دانشجو:

تاریخ:

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه کارشناسی ارشد، برای دانشگاه هنر اصفهان محفوظ است.
نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

دانشگاه هنر اصفهان
دانشکده هنر های تجسمی
گروه صنایع دستی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته صنایع دستی گرایش پژوهش آقای/خانم معصومه ترکی باغبادرانی با عنوان:

بررسی تطبیقی نگارگری ایران و فرانسه (در سده های میانه)

ارایه شده به مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم برای درجهی کارشناسی ارشد که در تاریخ..... توسط هیأت داوران زیر بررسی و با نمره.....درجه..... به تصویب نهایی رسید

- ۱- استاد راهنمای اول پایان نامه آقای دکتر ..... با مرتبه علمی ..... امضا
- ۲- استاد مشاور اول پایان نامه آقای دکتر ..... با مرتبه علمی ..... امضا
- ۳- استاد داور داخل گروه آقای دکتر ..... با مرتبه علمی ..... امضا
- ۴- استاد داور خارج از گروه آقای دکتر ..... با مرتبه علمی ..... امضا

مهر و امضای مدیر گروه

سپاسگزاری

با سپاس فراوان از زحمات اساتید گرانقدر

جناب آقای دکتر قباد کیانمهر و دکتر عطاری

چکیده:

نگارگری در هر دوره می تواند به مثابه ی آینه ی تمام نمای مسائل مختلف و تحولات فرهنگی، اجتماعی، سیاسی حاکم بر یک جامعه باشد. امروزه بسیاری از تاریکی های فرهنگی دوران گذشته در ایران به واسطه مرور و بررسی نگارگری های سده های پیشین روشن تر گشته است. قابل توجه است نمونه های بسیار شاخص از این هنر در کشور فرانسه در دوران شکوه و کمال کتاب و کتابت یعنی گوتیک. اندکی تعمق در نگاره های مذکور، ویژگی های بارز نگارگری ایران از سده های گوناگون را یاد آور است .

تاثیرات متقابل نگارگری ایران از ویژگی های نقاشی چین و حتی از اروپای شرقی در برخی از ادوار و همچنین وام گیری های مستقیم نگارگری فرانسه از مکتب های گوناگون نگارگری ایتالیا، مبحثی است که در نتیجه تحقیقات و بررسی های گوناگون در کتب مربوطه ذکر شده اند. اما مسئله قابل توجه آن است که: آیا ویژگی های مشترک میان نگارگری ایران و فرانسه وجود دارد؟ در صورت وجود، آیا این تشابهات صرفاً در ترکیب بندی المان ها می باشد یا طراحی، اجرا و مضامین آثار را نیز شامل می شود؟ آیا برخی ویژگی های پررنگ نگارگری ایران که به صورت وجهه مشترک در نگارگری های هم زمان، متاخر یا متقدم فرانسه در دوران گوتیک در نسخ خطی مکتب های متفاوت آن دیده می شوند، اصالت ایرانی دارند یا عواملی خاص سبب تاثیرپذیری آنها از هنر فرانسه در ایران گشته است؟

برای پاسخ به چنین سوالاتی، معرفی کوتاه اما کاملی از نگارگری فرانسه در فصل دوم و نگارگری ایران در فصل سوم را آغاز می کنیم تا بتوانیم به کمک این اطلاعات که اکثراً از روش مطالعه کتابخانه در دسترس قرار گرفته اند، ملزومات فصل چهارم یعنی بررسی شباهت های عینی و مثالی نگارگری ایران و فرانسه را مورد تحقیق قرار دهیم. نتایج تطبیق انجام شده به بیان شباهتهای بارز و تفاوت های آشکار پرداخته که در قسمت جمع بندی مورد اشاره قرار گرفته اند.

کلید واژه:

نگارگری ایران، نگارگری فرانسه، مکتبهای نگارگری، نسخ خطی قرون وسطی.

فصل اول: کلیات

۲	۱-۱- بیان مسئله
۲	۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق
۳	۳-۱- پرسش های تحقیق
۳	۴-۱- اهداف تحقیق
۳	۵-۱- چهار چوب نظری تحقیق
۴	۶-۱- روش پژوهش
۴	۷-۱- قلمرو زمانی پژوهش
۴	۸-۱- قلمرو مکانی پژوهش
۵	۹-۱- روش نمونه گیری و تعیین حجم نمونه
۵	۱۰-۱- روش تجزیه تحلیل داده ها
۵	۱۱-۱- محدودیت های پژوهش

فصل دوم: نگارگری فرانسه

۹	۱-۲- مکتب پاریس
۱۹	۲-۲- مکتب آونیون
۲۲	۳-۲- مکتب شمال فرانسه

فصل سوم: نگارگری ایران

۳۳	۱-۳- نگارگری ایران در سده های نخستین اسلام
۳۴	۲-۳- مکتب ری
۳۶	۳-۳- مکتب تبریز
۳۹	۴-۳- مکتب بغداد
۴۰	۵-۳- مکتب شیراز
۴۱	۶-۳- مکتب هرات
۴۵	۷-۳- مکتب تبریز ۲
۴۶	۸-۳- مکتب قزوین
۴۹	۹-۳- مکتب مشهد
۵۰	۱۰-۳- مکتب اصفهان

فصل چهارم: تطبیق نگارگری ایران و فرانسه

۵۴	۱-۴- ترکیب بندی
۶۱	۱-۱-۴ جمعبندی بخش مربوطه
۶۲	۴-۲- نقش مایه ها
۶۲	۴-۲-۱ نقش مایه های انسانی
۶۶	۴-۲-۲ نقش مایه های گیاهی
۶۷	۴-۲-۳ نقش مایه های حیوانی
۷۳	۴-۲-۴ نقش مایه های نساجی
۷۹	۴-۲-۵ نقش مایه های تزئینات دیواری
۸۴	۴-۳- رنگبندی
۸۵	۴-۳-۱ جمعبندی بخش مربوطه
۸۶	۴-۴ موضوع
۹۲	۴-۴-۱ جمعبندی بخش مربوطه
۹۵	پیوست

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۵۷ و ۵۶	جدول (۴-۱ الف و ب) تطبیق ترکیب بندی نگارگری ایران و فرانسه
۵۹	جدول (۴-۲ الف و ب) تطبیق ترکیب بندی نگارگری ایران و فرانسه
۶۱	جدول (۴-۳ الف و ب) تطبیق ترکیب بندی نگارگری ایران و فرانسه
۶۵	جدول (۴-۴ الف و ب) تطبیق نقش مایه های انسانی نگارگری ایران و فرانسه
۶۸	جدول (۴-۵ الف و ب) تطبیق نقش مایه های حیوانی نگارگری ایران و فرانسه
۷۰	جدول (۴-۶ الف و ب) تطبیق نقش مایه های حیوانی نگارگری ایران و فرانسه
۷۱	جدول (۴-۷ الف و ب) تطبیق نقش مایه های حیوانی نگارگری ایران و فرانسه
۷۲	جدول (۴-۸ الف و ب) تطبیق نقش مایه های حیوانی نگارگری ایران و فرانسه
۷۴	جدول (۴-۹ الف و ب) تطبیق نقش مایه های نساجی نگارگری ایران و فرانسه
۷۶	جدول (۴-۱۰ الف و ب) تطبیق نقش مایه های نساجی نگارگری ایران و فرانسه
۷۷	جدول (۴-۱۱ الف و ب) تطبیق نقش مایه های نساجی نگارگری ایران و فرانسه
۷۹ و ۷۸	جدول (۴-۱۲ الف و ب) تطبیق نقش مایه های نساجی نگارگری ایران و فرانسه
۸۱	جدول (۴-۱۳ الف و ب) تطبیق نقش مایه های تزئینات دیواری نگارگری ایران و فرانسه
۸۳	جدول (۴-۱۴ الف و ب) تطبیق نقش مایه های تزئینات دیواری نگارگری ایران و فرانسه

فهرست شکل ها

صفحه

عنوان

فصل ۲:

- شکل (۱-۲): قسمتی از انالیز صحنه های ماه پذیرش. نگاره ایی از زندگی پادشاه. پاریس، ۱۲۹۰-۱۳۰۰ م ۱۰
- شکل (۲-۲): قسمتی از انالیز غسل پل و پیر مقدس. نگاره ایی از اوقات کوچک دوک دوبری. پاریس، ۱۰
- شکل (۳-۲): انالیز دوک دوبری در برابر مریم مقدس و فرزندش زانوزده. نگاره ایی از اوقات کوچک دوک دوبری. پاریس، ۱۴۱۲ م ۱۰
- شکل (۴-۲): انالیز نگاره ایی از انجیل مورالیزه. پاریس، ۱۴۰۸ ۱۰
- شکل (۵-۲): قسمتی از انالیز غسل پل و پیر مقدس. نگاره ایی از اوقات کوچک دوک دوبری. پاریس، ۱۲
- شکل (۶-۲): قسمت هایی از حاشیه های نگاره های کتاب شکار. شمال فرانسه، ۱۴۰۷ م ۱۲
- شکل (۷-۲): ملکه ایزابو در حال دریافت اثر کریستین پیسان. نگاره ایی از شهرک بانوان. شمال فرانسه، ۱۴۰۵ ۲۰
- شکل (۸-۲): قسمتی از انالیز تصویر حمل صلیب توسط مسیح. نگاره ایی از اوقات زیبای دوک دوبری. اوونین، ۱۴۰۸-۱۴۰۹ م ۲۰
- شکل (۹-۲): انالیز قسمتی از انالیز صحبت کردن اسقف اعظم. اوونین، ۱۳۶۵ ۲۰
- شکل (۱۰-۲): قسمتی از انالیز نازل شدن بلا بر فرانسوای مقدس. اوونین، ۱۴۱۵ ۲۰

فصل ۳:

- شکل (۱-۳): قسمتی از انالیز برگی از مجمع التواریخ. نیمه اول سده ۹ ه. ق ۳۷

فصل ۴:

- شکل (۱-۴): انالیز کشته شدن کهار کشانی به دست رستم. شاهنامه شاه طهماسبی. قزوین ۵۴
- شکل (۲-۴): انالیز پی بردن به حيله دشمن. نگاره ایی از کتاب اقدامات. شمال فرانسه ۱۳۸۰ م ۵۴
- شکل (۳-۴): انالیز شکست لشکر سیار اسلم. نگاره ایی از ابومسلم نامه. قرن ۱۱ ه. ق ۵۴
- شکل (۴-۴): انالیز تولد مسیح. نگاره ایی از اوقات غنی دوک دوبری. پاریس، ۱۴۰۹-۱۴۱۱ م ۵۴
- شکل (۵-۴): بیان علم و سخاوت حضرت علی. حبیب السیر. ۵۵
- شکل (۶-۴): عبادت زنان. نگارهای از کتاب زمان ها. پاریس. ۵۵
- شکل (۷-۴): انالیز مجلس همایون و اکبر شاه. مرقع گلشن. سده ۱۰ ه. ق ۵۵
- شکل (۸-۴): هدیه به شارل ششم. نگارهایی از زمان های مارشال بوسی سوت. شمال فرانسه، ۱۴۰۹-۱۴۱۰ ۵۵
- شکل (۹-۴): قلعه شارل. نگاره ایی از کتاب زمان ها. شمال فرانسه، ۱۴۰۵ ۵۸
- شکل (۱۰-۴): کشتن اسفندیار از جاسب را در روئین دل. نگاره ایی از شاهنامه بایسنغری. هرات. سده ۹ ه. ق ۵۸

- شکل (۴-۱۱): بخشی از کیخسرو دستور به فراخوان توس می دهد. شاهنامه شاه طهماسب، ۹۵۵ ه. ق. ۵۸
-
- شکل (۴-۱۲): سلطان حسن میرزا در طبیعت. مرقع گلشن. اواخر سده ۹ ه. ق. ۶۰
-
- شکل (۴-۱۳): مراسم نامزدی. بخشی از نگاره زمان های غنی دوک دوبری. پاریس، ۶۰
-
- شکل (۴-۱۵): دیدار حضرت مریم و روح القدس. نگاره ایی از منتخبات مثنوی. اصفهان، ۱۰۱۸ ۶۴
-
- شکل (۴-۱۶): آنالیز بخشی از بشارت به حضرت مریم توسط روح القدس. نگاره ایی از کتاب زمان ها. پاریس، ۱۴۱۰- ۶۴
-
- شکل (۴-۱۷): بشارت. کتاب زمان های پاریس. پاریس، ۱۴۱۵ ۶۴

فهرست عکس‌ها

صفحه	عنوان
	فصل ۲ :
۹	عکس (۱-۲) : صحنه های ماه پذیرش.نگاره ایی از زندگی پادشاه.پاریس، ۱۲۹۰-۱۳۰۰ م
۱۱	عکس(۲-۲):قرار دادن مسیح در قبر.نگاره ایی از زمان های ژان دورو.پاریس، ۱۳۲۵-۱۳۲۸ م
۱۱	عکس (۳-۲) :پایین آوردن مسیح از صلیب.نگاره ایی از اوقات بزرگ دوک دوبری.پاریس،
۱۲	عکس (۴-۲) :غسل پل وپیر مقدس.نگاره ایی از اوقات کوچک دوک دوبری.پاریس،
۱۳	عکس (۵-۲) :دیوار مسیح با مردم(پرستش مسیح).نگاره ایی از اوقات غنی دوک دوبری.پاریس، ۱۴۰۹-۱۴۱۱ م
۱۳	عکس (۶-۲) :نگاره ایی از انجیل مورالیزه.پاریس، ۱۴۰۸
۱۷	عکس (۷-۲) :حمل کردن صلیب توسط مسیح.نگاره ایی از اوقات غنی دوک دوبری.پاریس، ۱۴۰۹-۱۴۱۱
۱۸	عکس (۸-۲) :ماه ژانویه.نگاره ایی از زمان های غنی دوک دوبری.پاریس، ۱۴۰۹-۱۴۱۱
۱۹	عکس (۹-۲) :قسمتی از نگاره انجیل مورالیزه.پاریس، ۱۴۰۸
۱۹	عکس (۱۰-۲) :رسیدن مریم مقدس به مصر.نگارهایی از اوقات زیبای دوک دوبری.اوونین، ۱۴۰۸-۱۴۰۹
۲۱	عکس (۱۱-۲) :اقدامات شکار.نگاره ایی از کتاب شکار.شمال فرانسه، ۱۴۰۷
۲۲	عکس(۱۲-۲) :بشارت و تولد مسیح.نگاره ایی از بهترین داستانها.شمال فرانسه، ۱۴۵۵-۱۴۶۰
۲۳	عکس ((۱۳-۲) :هدیه به شارل ششم.نگارهایی از زمان های مارشال بوسی سوت.شمال فرانسه، ۱۴۰۹-۱۴۱۰
۲۳	عکس (۱۴-۲) :بخشی از نگاره ملاقات.زمان های مارشال بوسی سوت.شمال فرانسه، ۱۴۱۰
۲۳	عکس (۱۵-۲) :بخشی از بشارت و تولد مسیح.نگاره ایی از بهترین داستانها.شمال فرانسه، ۱۴۵۵-۱۴۶۰
۲۴	عکس (۱۶-۲) :بخشی از اقدامات شکار.نگاره ایی از کتاب شکار.شمال فرانسه، ۱۴۰۷
۲۵	عکس (۱۷-۲) :پاپ ژان ۲۲ پیک می فرستد.نگاره ایی از کتاب عجایب دنیا.شمال فرانسه، ۱۴۱۳
۲۸	عکس (۱۸-۲) :قسمتی از صحنه های ماه پذیرش.نگاره ایی از زندگی پادشاه.پاریس، ۱۲۹۰-۱۳۰۰ م
۳۰	عکس (۱۹-۲) :ملکه ایزابو در حال دریافت اثر کریستین پیسان.نگاره ایی از شهرک بانوان.شمال فرانسه، ۱۴۰۵
	فصل ۳ :
۳۴	عکس (۱-۳) : نبرد ورکه با جنگجوی عدنی، نگاره ایی از نسخه ورکه و گلشاه.اذربایجان، سده ۵۷. ق
۳۶	عکس (۲-۳) : مرگ اسکندر کبیر. نگاره ایی از شاهنامه فردوسی(دموت). تبریز، ۱۳۳۰-۱۳۳۶
۳۸	عکس (۳-۳) :شاهزاده همای بر در قلعه همایون.نگاره ایی از دیوان خواجوی کرمانی.بغداد، ۱۳۹۶
	عکس (۴-۳) :سارا در چادر و پذیرایی ابراهیم از سه مرد غریبه.نگاره ایی از جامع التواریخ رشید الدین.تبریز، ۱۳۱۴
۳۹	
۴۰	عکس (۵-۳) :بهرام گور در حال کشتن ازدها.نگاره ایی از شاهنامه.شیراز، ۱۳۷۰.

- عکس (۳-۶): بهرام گور اژدها را می کشد. نگاره ایی از خمسه نظامی. هرات، ۱۴۹۳.
- عکس (۳-۷): تفرجگاه. نگاره ایی از مرقع گلشن. هرات، سده ۹ ه. ق.
- عکس (۳-۸): مجنون در بیابان. نگاره ایی از نسخه خمسه تهماسبی. تبریز، ۹۴۶-۹۵۰ ه. ق.
- عکس (۳-۹): جنگ اسکندر با فور هندی. نگاره ایی از شاهنامه شاه تهماسب. ۹۳۱ ه. ق.
- عکس (۳-۱۰): رستم در پیشگاه کیکاووس. نگاره ایی از شاهنامه. تبریز، ۹۸۴ ه. ق.
- عکس (۳-۱۱): دربار کیومرث. از بخشی از نگاره شاهنامه تهماسبی. تبریز، ۹۳۱ ه. ق.
- عکس (۳-۱۲): دو عاشق به جزیره خوشبختی قدم می گذاند. نگاره ایی از هفت اورنگ جامی. مشهد، ۱۵۵۶_۱۵۶۵
- عکس (۳-۱۳): کیخسرو تاج را به لهراسب می بخشد. نگاره ایی از شاهنامه عباس اول. اصفهان، ۱۶۱۴.

۴۹

فصل ۴:

- عکس (۴-۱): رزم زنگه وخواست. نگاره ایی از نسخه شاهنامه. شیراز، ۷۳۳ ه. ق.
- عکس (۴-۲): جنگ فیلیپ آگوست با امپراطور اتن.
- عکس (۴-۳): برج دلو. نگاره ایی از کتاب البلهان (مقالاتی درباره نجوم، پیش گوئی و فال). بغداد، ۱۳۹۹
- عکس (۴-۴): ماه ژانویه. نگاره ایی از اوقات غنی دوک دو برری. پاریس
- عکس (۴-۵): حضور ژرف در آسیا. نگاره ایی از کتاب داستان های ژوزف. شمال فرانسه، ۱۴۱۵
- عکس (۴-۶): رستم در جنگ با فور هندی. نگاره ایی از شاهنامه. هرات، ۸۳۳ ه. ق.
- عکس (۴-۷): دیدن معجزه. نگاره ایی از مکتب پاریس. ۱۴۱۰
- عکس (۴-۸): دیدار حضرت مریم و روح القدس. نگاره ایی از منتخبات مثنوی. اصفهان، ۱۰۱۸
- عکس (۴-۹): بشارت به حضرت مریم توسط روح القدس. نگاره ایی از کتاب زمان ها. پاریس، ۱۴۱۰-۱۴۱۵
- عکس (۴-۱۰): قسمتی از تابلو ادم و حوا در بهشت. کتاب زمان های پاریس. پاریس، ۱۴۲۱ م
- عکس (۴-۱۱): رستم در پیشگاه کیکاووس. بخشی از نگاره از شاهنامه. تبریز، ۹۸۴ ه. ق.
- عکس (۴-۱۲): جدال با رستم به دست رستم. بخشی از نگاره کتاب شاهنامه. اصفهان، سده ۱۱ ه. ق.
- عکس (۴-۱۳): پی بردن به حيله دشمن. نگاره ایی از کتاب اقدامات. شمال فرانسه ۱۳۸۰ م
- عکس (۴-۱۴): ایرانیان پیشروی تورانیان را نظاره می کنند. بخشی از نگاره شاهنامه شاه اسماعیل. اصفهان، ۹۸۴ ه. ق.
- عکس (۴-۱۵): شکار درباریان. نگاره ایی از کتاب شکار. پاریس، ۱۳۸۷ م
- عکس (۴-۱۶): قسمتی از نگاره ی شکار درباریان. شاهنامه، سده ۱۱
- عکس (۴-۱۷): قسمتی از نگاره ایی از انجیل. پاریس. سده ۱۲ م

۶۷

۶۷	عکس (۴-۱۸): حمله شیر به خر به حیات روباه. بخشی از نگاره کلیله و دمنه. هرات، ۸۳۳ ه. ق.
۶۷	عکس (۴-۱۹): قسمتی از مراسم تدفین مسیح. نگاره ای از کتاب زمان ها. پاریس.
۶۹	عکس (۴-۲۰): زهام دست جادوگر را قطع می کند. بخشی از نگاره شاهنامه شاه تهماسب. قزوین، ۹۵۵ ه. ق.
۶۹	عکس (۴-۲۱): قسمتی از تفریح در باغ. نگاره ای از کتاب زمان ها. پاریس.
۶۹	عکس (۴-۲۲): قسمتی از تفریح در باغ. نگاره های از مرقع گلشن.
۶۹	عکس (۴-۲۳): قسمتی از شکار درباریان. نگاره ای از کتاب شکار. پاریس، ۱۳۸۷ م
۷۰	عکس (۴-۲۴): قسمتی از نگاره ی شکار درباریان. شاهنامه، سده ۱۱ ه. ق.
۷۰	عکس (۴-۲۵): قسمتی از نگاره ای از انجیل. پاریس. سده ۱۲ م
۷۰	عکس (۴-۲۶): قسمتی از نگاره ی شکار درباریان. شاهنامه، سده ۱۱ ه. ق.
۷۰	عکس (۴-۲۷): قسمتی از نگاره ای از انجیل. پاریس. سده ۱۲ م
۷۱	عکس (۴-۲۸): صحنه ایی از زندگی روستایی. بخشی از نگاره مرقع گلشن. اصفهان، سده ۱۱ ه. ق.
۷۱	عکس (۴-۲۹): ماه مارس. بخشی از نگاره زمان های غنی دوک دوبری. پاریس،
۷۲	عکس (۴-۳۰): مجلسی در طبیعت. بخشی از نگاره مرقع هندی. سده ۱۱ ه. ق.
۷۲	عکس (۴-۳۱): مردگان و سه رهگذر. بخشی از نگاره مناجات نامه بن دو لوکسامبورگ. پاریس، ۱۳۴۰ م
۷۳	عکس (۴-۳۲): جنگ بین فیلیپ اگوست و امپراطور اتن چهارم. فرانسه، سده ۱۳ م
۷۳	عکس (۴-۳۳): مراسم نامزدی. بخشی از نگاره زمان های غنی دوک دوبری. پاریس،
۷۳	عکس (۴-۳۴): جنگ بین فیلیپ اگوست و امپراطور اتن چهارم. فرانسه، سده ۱۳ م
۷۴	عکس (۴-۳۵): برگی از بوستان سعدی. سده ی ۱۱ ه. ق.
۷۴	عکس (۴-۳۶): قسمتی از انالیز صحبت کردن اسقف اعظم. اوونین، ۱۳۶۵
۷۵	عکس (۴-۳۷): قسمتی از نگاره ای از ظفر نامه تیمور. شیراز، ۹۳۵ ه. ق.
۷۵	عکس (۴-۳۸): شوالیه ها. بخشی از نگاره آماده سازی مقدمات. پاریس، ۱۳۲۰ م
۷۵	عکس (۴-۳۹): زال و رودابه. بخشی از نگاره شاهنامه رشیدا. ۱۱ ه. ق.
۷۵	عکس (۴-۴۰): مراسم نامزدی. بخشی از نگاره زمان های غنی دوک دوبری. پاریس،
۷۵	عکس (۴-۴۱): در عهد پادشاه عطا بخش جرم پوش. بخشی از نگاره دیوان حافظ. اصفهان، ۱۰۲۶-۱۰۳۸ ه. ق.
۷۵	عکس (۴-۴۲): مراسم نامزدی. بخشی از نگاره زمان های غنی دوک دوبری. پاریس،
۷۷	عکس (۴-۴۳): منصور در برابر پادشاه. بخشی از نگاره شاهنامه. قزوین، سده ۱۰ ه. ق.
۷۷	عکس (۴-۴۴): پذیرش شارل ششم. بخشی از نگاره زمان های مارشال بوسی سوت. شمال فرانسه، ۱۳۲۸ م
۷۸	عکس (۴-۴۵): منصور در برابر پادشاه. بخشی از نگاره شاهنامه. قزوین، سده ۱۰ ه. ق.
۷۸	عکس (۴-۴۶): پیروزی سپاه شارل هفتم. بخشی از زمان های شارل هفتم. پاریس، ۱۴۵۳ م
۷۸	عکس (۴-۴۷): منصور در برابر پادشاه. بخشی از نگاره شاهنامه. قزوین، سده ۱۰ ه. ق.

- عکس (۴-۴۸): پیروزی سپاه شارل هفتم. بخشی از زمان های شارل هفتم. پاریس، ۱۴۵۳ م ۷۸
- عکس (۴-۴۹): در عهد پادشاه عطا بخش جرم پوش. بخشی از نگاره دیوان حافظ. اصفهان، ۱۰۲۶-۱۰۳۸ ه. ق ۸۰
- عکس (۴-۵۰): رسیدن به بتلیم. بخشی از نگاره انجیل مرالیزه. پاریس، سده ۱۴ م ۸۰
- عکس (۴-۵۱): منصور در برابر پادشاه. بخشی از نگاره شاهنامه. قزوین، سده ۱۰ ه. ق ۸۰
- عکس (۴-۵۲): کمین دشمن. بخشی از نگاره اقدامات. پاریس، ۱۴۷۵ م ۸۰
- عکس (۴-۵۳): دیدار حضرت مریم و روح القدس. نگاره ایی از منتخبات مثنوی. اصفهان، ۱۰۱۸ ۸۲
- عکس (۴-۵۴): مناجات زنان. بخشی از نگاره مناجات نامه. اوونین، ۱۲۲۰ م ۸۲
- عکس (۴-۵۵): دیدار حضرت مریم و روح القدس. نگاره ایی از منتخبات مثنوی. اصفهان، ۱۰۱۸ ۸۳
- عکس (۴-۵۶): مسیح روی صلیب. بخشی از نگاره زمان های کوچک دوک دوبری. پاریس، ۸۳
- عکس (۴-۵۷): حج اسکندر. بخشی از نگاره شاهنامه قوام. ۱۰۰۰ ه. ق ۸۴
- عکس (۴-۵۸): میشل مقدس. بخشی از نگاره اوقات شارل ششم. پاریس، ۱۳۹۴ ۸۴
- عکس (۴-۵۹): منصور در برابر پادشاه. بخشی از نگاره شاهنامه. قزوین، سده ۱۰ ه. ق ۸۴
- عکس (۴-۶۰): پایین آوردن مسیح. بخشی از نگاره انجیل. پاریس، ۱۳۰۰ م ۸۴
- عکس (۴-۶۱): پسران فریدون و دختران سرو در بخشی از بارگاه شاه یمن. بخشی از نگاره شاهنامه طهماسبی، ۹۸۴ ه. ق ۸۴
- عکس (۴-۶۲): ملاقات حضرت مریم. زمان های مارشال بوسی سوت. شمال فرانسه، ۱۳۲۸ م ۸۴
- عکس (۴-۶۳): شکار درباریان. بخشی از نگاره شکار. پاریس، ۱۳۸۷ م ۸۴
- عکس (۴-۶۴): شفاعت کردن وزیر. هرات، سده ۹ ه. ق ۸۴
- عکس (۴-۶۵): مرد جنگجو. تک چهره. اصفهان، سده ۱۱ ه. ق ۸۶
- عکس (۴-۶۶): شوالیه. تک چهره. پاریس، ۱۲۸۰ ه. ق ۸۶
- عکس (۴-۶۷): صحنه ایی از زندگی روستایی. مرقع گلشن. اصفهان، سده ۱۱ ه. ق ۸۶
- عکس (۴-۶۸): ماه مارس. زمان های غنی دوک دوبری. پاریس، ۸۶
- عکس (۴-۶۹): قسمتی از نگاره بر تخت نشستن لهراسب. شاهنامه بایسنغری. ۸۳۳ ه. ق ۸۷
- عکس (۴-۷۰): شارل پنجم در حال بخشش. زمان های شارل پنجم. پاریس، ۱۳۷۰ م ۸۷
- عکس (۴-۷۱): هدیه به دوک دوبری. کتاب عجایب. پاریس، ۱۳۲۸ م ۸۷
- عکس (۴-۷۲): پسران فریدون و دختران سرو در بخشی از بارگاه شاه یمن. بخشی از نگاره شاهنامه طهماسبی، ۹۸۴ ه. ق ۸۷
- عکس (۴-۷۳): قسمتی از تفریح در باغ. نگاره ای از کتاب زمان ها. پاریس. ۸۷
- عکس (۴-۷۴): شکار. دیوان نوایی. اصفهان، ۱۰۱۴ ه. ق ۸۸
- عکس (۴-۷۵): جورج مقدس دراگون را می کشد. زمان های مارشال بوسی سوت. پاریس، ۱۳۲۸ م ۸۸

- عکس (۷۶-۴): دلدل شی را از پا در می آورد. خاوران نامه. شیراز، ۹ ه. ق. ۸۸
-
- عکس (۷۷-۴): اتی ان مقدس دراگون را می کشد. زمان های مارشال بوسی سوت. پاریس، ۱۳۲۸ م ۸۸
-
- عکس (۷۸-۴): سخن چندان بلند و طبع چندان. اصفهان، ۱۱ ه. ق. ۸۹
-
- عکس (۷۹-۴): باز آمدن منذر و گرفتن بهرام گور. نگاره ای از شاهنامه بلیسنغری. ۵۸۳۳. ق. ۸۹
-
- عکس (۸۰-۴): شکار درباریان. شکار. پاریس، ۱۳۸۷ م ۸۹
-
- عکس (۸۱-۴): شکار. نگاره ای از شاهنامه قاسمی. احتمالا قزوین، ۱۱ ه. ق. ۹۰
-
- عکس (۸۲-۴): شکار درباریان. شکار. پاریس، ۱۳۸۷ م ۹۰
-
- عکس (۸۳-۴): برداشتی از نگاره کمال الدین بهزاد (بنای قلعه خورنق). مرقع هندسی. سده ۱۱ ه. ق. ۹۱
-
- عکس (۸۴-۴): ساختن کاخ شارل پنجم. شمال فرانسه، ۱۳۶۰ م ۹۱

فصل يك:

كليات

مقدمه:

علاقه به مطالعه ی کتب و نسخ خطی، دوران گوتیک کشور فرانسه، آشنایی با نگارگری وابسته به ادبیات این کشور را به همراه داشت. تصاویری از آنجا که نقاشی و نگارگری ایران و فرانسه، هر یک به طور جداگانه و نه به طور مقایسه ای با هم در ادوار گوناگون مورد بررسی محققین قرار گرفته است لذا بررسی وجود چنین وجهه اشتراکاتی مطالعه بیشتر و عمیق تری را به خود می طلبد تا پاسخ گوی سوالات اولیه ذهن بیننده تصاویر مربوطه باشد، بدین گونه که آیا ویژگی های مصور شده در نگارگری فرانسه در دوران مربوطه با نمونه های ایران در قرون وسطی و تا قبل اروپایی شدن نقاشی ایرانی، وجهه اشتراک دارند و یا اگر شباهت وجود دارد این وجهه اشتراکات شامل کدامین ارکان و خصوصیات نگارگری می شود؟... برای پاسخ به چنین سوالاتی روش مطالعه مربوطه را به طور تطبیقی و روش گردآوری مطالب، مطالعه منابع کتابخانه ای و الکترونیکی قرار داده شده است.

با مطالعه ی منابع نگارگری فرانسه به زبان اصلی در فصل دوم به چگونگی مسیر نگارگری فرانسه و بررسی ویژگی های آن در دوران هنری گوتیک پرداخته شده و همین روند برای بررسی نگارگری ایران در فصل سوم اتخاذ گشته است تا بتوان با نتایج حاصل از این دو فصل هدف اصلی این نوشتار که تطبیق نگارگری ایران و فرانسه است را در بخش های متعدد فصل چهارم به تحریر آورد.

بیان مسأله تحقیق:

تأثیرپذیری نگارگری ایران و فرانسه از دیگر کشورها مبحثی است تأیید و ثبت شده توسط محققان گوناگون. در این میان مسئله مهم آن است که آیا برخی از ویژگی های پررنگ نگارگری ایران از قبیل رنگ بندی، ترکیب بندی، المان های تصویر و مضامین روایتی و مفهومی خاص و ... که به صورت وجهه مشترک در نگارگری های همزمان، متأخر یا متقدم فرانسه نیز دیده می شوند، اصالت ایرانی دارند یا فرانسوی؟ و یا وجود عواملی خاص سبب تأثیرپذیری و تأثیرگذاری ویژگی های نگارگری این دو مهد فرهنگ و تمدن از هم و برهم گشته است؟ آیا عواملی چون وجود مستقیم و غیر مستقیم اروپاییان به واسطه تجارت، بازرگانی، تبلیغ دین و ... سبب انتقال فرهنگ و هنر فرانسه و ایران از هم و برهم گشته اند؟

اگر وجهه اشتراکات مذکور را نوعی وام گیری هنری تلقی کنیم آیا ویژگی های بصری غیر بومی به صورت تقلید صرف در هر یک از دو کشور مورد استفاده قرار گرفته اند و یا خلاقیت و ابتکار بومی نیز در آثار دیده می شوند؟

شبهات های موجود ذهن هر بیننده ای را به چگونگی وجود یا عدم وجود رابطه ی هنری این دو کشور در دوران مربوطه، مشغول می سازد. این موضوع در وقت لازم و با مطالعه ی کافی مربوطه می تواند بسیار مهم و ملزوم واقع شود. اما پرداختن به موضوع مذکور میطلبد که معرفی اجمالی از نگارگری فرانسه صورت گیرد تا بتوانیم در ابتدا به ویژگی های مشترک اشاره کنیم و سپس با علم به آنکه کدام یک از ویژگی ها به طور مشترک در هر دو حوزه وجود دارند بتوان این تحقیق را موضوع بازی قرار داد برای مطالعه های مورد نیاز همچون چگونگی روابط هنری دو کشور و ... .

- اهمیت و ضرورت تحقیق:

از آنجا که تولید کتاب و تصویرسازی در سده های میانه با عدم وجود کاغذ، حروف چاپی و تکثیر عکس همراه بوده است و احتمالاً در زمان خود به مثل رسانه های امروزی تلقی می شده و انجام امور مهمی چون انتقال روابط، ثبت اسناد و مدارک و بینا حوادث که گاهاً برای درک بهتر مضمون با تصویرنگاری همراه بوده اند، را بر عهده داشته است. از این رو بررسی دقیق این نگاره ها می تواند مبین بسیاری از مسائل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ... جوامع زمان خود باشد. لذا دیدگاهی تازه نسبت به تصویرسازی کتب و دیوارنگاره های سده های میانه در دو حوزه مذکور می تواند راه گشای مسائل مربوطه گردد. لازم به ذکر است که ناگفته ها و عدم توجهات و عدم انجام تحقیقات در خصوص بررسی تطبیقی نگارگری های ایران و فرانسه در سده های میانه و همچنین کمبود منابع و اطلاعات در مقوله نگاره های نسخ خطی فرانسه به مصداق نقاط کور و تاریکی است که روشن شدنشان می تواند پاسخ گوی بسیاری از مجهولات ذهن بشر از مسائل تاریخی، فرهنگی، تمدنی و حتی ارتباطات هنری این دو حوزه را واقع گرا شود.

- پرسش های تحقیق :

۱- آیا سده های میانه رابطه ای میان روند شکل گیری نگارگری ایران و فرانسه وجود داشته؟

۲- ویژگی های نگارگری ایران و فرانسه کدامند؟